

הנפש והחינוך

ע"פ התורה

הסתר אסתיר...

כשהאור נסתר - התמודדות עם רגעי הסתרה בחיים

בחינוך כולנו חווים תקופות של הסתרה פנים - רגעים שבהם נדמה לנו שהקב"ה מסתתר, שהברכה נעלמה, שהדרך חשוכה. בפרשנות מזכיר לנו התורה הק' את אחת הדברים הקשים: **"ואנכי הסתר אסתיר את פני"**. איך מתמודדים עם מציאות הזו? הדגל מחנה אפרים פותח בקושי שמטריד כל אחד:

"ואנכי הסתר אסתיר את פני. והוא לכאורה תמיהה גדולה איך אפשר שהקב"ה יסתיר פניו מ ישראל חלילה ואיך יהיה להם חיות ותקומה כי זה כל חיותם של ישראל עם קרובו שנקראים בנים למקום"

השאלה הזו נוגעת ללב כל אחד מאיתנו. איך ייתכן שהמקור לכל חיינו נעלם מעינינו? הרי כל קיומנו תלוי בקשר הזה עם בורא עולם. ובפרט כשאנו עוברים קשיים, התמודדות, קשיי פרנסה, או פשוט תקופות של ייאוש רוחני - איך נמשיך לחיות ולקוות?

התשובה מגיעה דרך משל מדהים שחושף את האמת העמוקה מאחורי ההסתרה:

"הנה המשל הוא למלך שעשה כמה מחיצות באחיות עינים לפני היכלו שלא יוכלו ליכנס אליו ונסתתרו שם ועשה חומות ואש ונהרות באחיות עינים הכל לפני בני" המילים "באחיות עינים" הן המפתח לכל. כל המכשולים שאנו רואים - הקשיים הכלכליים, הבעיות הבריאותיות, החרדות, הפחדים - כולם "אחיות עינים". זה לא אומר שהם לא אמיתיים או כואבים, אלא שמאחוריהם מתחבא משהו הרבה יותר עמוק. המציאות האמיתית היא שהמלך - הקב"ה - נמצא שם, מחכה לנו מאחורי המחיצות.

שני סוגי האנשים: המבין והמתייאש

כל אחד מאיתנו מגיב אחרת למצבי הסתרה: **"והנה מי שהיה חכם נתן לב לדבר איך אפשר שאביו הרחמן לא יתערה להראות**

פניו לבני ידידיו אין זה כי אם אחיזה עינים' והאב רוצה לנסות אם ישתדל הבן לבא אליו ובאמת אין שום הסתרה"

האדם החכם - זה לא בהכרח הלומד הגדול או האינטלקטואל - אלא מי שמבין משהו פשוט ועמוק: אב רחמן לא עוזב את ילדיו באמת. כשאנו נתקלים בקשיים, השאלה הראשונה צריכה להיות: "מה האב שבשמיים רוצה ללמד אותי? איך הוא רוצה לחזק אותי?"

המשך התיאור מראה מה קורה למי שמבין את המצב: **"והנה מיד כשמסר לנפשו לילך בנהר נסתר אחיזה עינים ועבר בו וכן בכל המחיצות עד שבא להיכל המלך"**

"מסר לנפשו" - כשאדם מחליט לא להתייאש, לא לוותר, להמשיך ללכת קדימה למרות החושך - אז קורה הנס. הנהר שנראה מפחיד מתגלה כ"אחיות עינים", החומות נופלות, האש כבה. זה לא אומר שהמאמץ לא אמיתי או שהכאב לא קיים, אלא שיש כוח שעוזר לנו לעבור דרכם.

מי שמוותר בדרך

לעומת זאת: **"ויש טפש שירא להתחיל לעבור המחיצות ויש שעובר המים וחוזר מפני החומות ומפני האש"**

כמה פעמים אנחנו הטפש הזה? כמה פעמים אנחנו מתחילים להתמודד עם קושי, עוברים חלק מהדרך, ואז פשוט מוותרים? יש מי שבכלל לא מתחיל - מפחד מראש מהאתגר. ויש מי שמתחיל אבל נכנע באמצע הדרך. המסר הוא שההתמדה היא המפתח.

מה קורה למי שלא מוותר? **"והנמשל ידוע והנה מי שמוסר נפשו ועובר בכל המחיצות ודוחק עצמו עד שבא אל המלך אז יבא למעלה יותר גדולה מקודם"**

זה הסוד הגדול: מי שעובר את המבחן לא רק חוזר למצב הקודם - הוא מגיע למקום גבוה יותר ממקום שהיה בו לפני הקושי. הקשיים לא באים לשבור אותנו אלא לחזק אותנו, להעלות אותנו לדרגה רוחנית גבוהה יותר.

דבר האידה

קראוהו.

במוצאי ראש השנה פגשתי את המחנך שלי מלפני יותר משלושים שנה. הוא היה מג"ש בכיתה גבוהה, ת"ח כריזמטי אמן בלכידת לבבות הצעירים בבניית תחרות, תכונות וקבוצות. אני זוכר את השנים הללו כשנים טובות עם זכרונות מתוקים. בשיחה גוללתי את הזכרונות, והוא אמר לי שלאחר זמן הוא חושב שלא הייתה נכונה כל ההתנהגות אז. שאלתי למה, הוא ענה לי כי היו תלמידים שלא זכו להיות בחבורות מסוימות וזה פגע בהם, ואמרו לו שנים לאחר מכן שנפגעו מכך.

שאלתי אותו: "האם אתה יודע מה עלה בגורלם של התלמידים שלא זכו להשתתף בחבורות והיו יותר מתקשים?" הוא ענה לי: "לא".

אמרתי לו: "אני יודע. מהכיתה שלי שלמדה אצל מע"כ, ישנם **ארבעה** שאינם שומרי שבת, וכמה היו בכיתתי אז? רק כ-20 תלמידים בלבד."

זמן של התבוננות

בזמן של עשרת ימי תשובה, כאשר אנו זוכים לקרוא להקב"ה כאשר הוא קרוב אלינו, **"קראוהו בהיותו קרוב"** עליו - עדת המחנכים - גם לעשות חשבון נפש אמיתי, ולבדוק האם כל התלמידים גם קרובים אליו.

אכן, ברוך השם, אלפים מתחנכים כראוי והם מפארים את עולם התורה. אולם בימים של התבוננות ובימים של תשובה, עליו להתבונן מה קורה עם הנוער שלנו. כמה בני נוער נושרים מסתובבים בינינו - נשירה גלויה, ובעיקר נשירה סמויה. מבחוץ הכל נראה כרגיל, קצת מודרני וכו', אולם מבפנים הנפש מבולבלת, אינה רגועה, מחפשת ריגושים ולא מוצאת מנוח.

קראית השעה - המבט של בעל "חובות התלמידים" על המציאות.

האמת היא שכבר זעק על כך הר"ק רבי קלנימוס קלמיש שפי"ד ז"ע - האדמו"ר מפיאסצנה בעל "חובות התלמידים" בהקדמה למחנכים בספר חובות התלמידים, ואלו דבריו:

"על זה ידוע לבנו ותסמר שערות ראשו, בראותו את הדור הצעיר איך יצא נתכפר רחמנא לצלן. אין בו לא אמונה, לא יראה ולא תורה... מנהלי הראשי הישיבות הנמצאים בראשם מתנחמים לאמר: 'הן אמת שיש עתה הרבה חפשים, אבל לא אלמן ישראל, גם בני ציון המצוינים בהלכה ועם ה' לבבם נמצאים'."

אבל הוא ממשיך וקורא להם:

"וישיתו נא ראשם חוץ מארבע אמות של ישיבותיהם, וידאו נא את ההמון הגדול החפשים רחמנא לצלן... עכשיו בני הנער, נדו ונפלו לבאר שחת רחמנא לצלן. האם נסתפק בקומץ התלמידים אשר בישיבותינו בלבד? האם זה הוא עם ישראל כולו?"

השאלה הקשה - מי באמת אשם?

בכלל רגילים אנו להביט על בני הנער המתכפרים כאילו רק הם האשמים בדבר ואנו לגמרי נקיים. אבל מכל צדקת אברהם אבינו הזכיר ה' ואמר עליו: **"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בני ואת ביתו אחרי ושמו דרך ה'."**

כל דור ודור בישראל הוא טבעת בשלשלת היחסין שלנו - שראשה קשורה באברהם אבינו וסופה בביאת משיח צדקנו במהרה, כל דור מקבל את האמונה, תורה וידא מהן הדור שקדם לו, ומוסר אותה לדור שאחריו.

"למען אשר יצוה את בניו" - האם השלשלת נפסקה?

האם לנערים אלו פסקה חס ושלום השלשלת ואין אנו מוסרים את התורה לדור שאחרינו? האם באמת רק בהם לבד האשם? האם אין הם מזדע אברהם יצחק ויעקב עם נשמות קדושות? מחנכים רבים אומרים: "מה אנחנו אשמים? אנחנו רצינו להשפיע לכולם, הם לא רצו לקבל מאיתנו!" ועל כך זועק: **"ולמה זה נרמה את עצמנו בתינוצים של הבל לאמר: 'דו צמים אנו למסור להם, ורק הם אשמים שמאנו לקבל'?"**

המבחן האמיתי

נבחן נא את הנוער שכבר אינם בתלם שכבר קיימים: אילו היו בדורות הראשונים, האם גם אז לא היו מקבלים? האם בכל אשמתם ופצעי נפשם שבהם עתה, לא היו גם הם - רובם ככולם - צדיקים, או לכל הפחות יהודים פשוטים נאמנים?

הקבלה לקראת השנה החדשה

המחנך שעמו דיברתי חיך לפני יותר משלושים שנה, בדור שרק התפתח המחשב, ובוודאי לא אינטרנט, ובוודאי לא מכשירים קטנים וכרטיסי זיכרון. זה היה דור נקי הרבה יותר. כיום, בדורנו, כאשר לכל נער פצוץ יש תהום פתוחה תחת רגליו בהיף יד, עליו להיזהר ביתר שאת - לבדוק כל פעולה חינוכית: האם זה מקרב את הנער להקב"ה או ח"ו להיפך.

זה הזמן לחשוב: **כיצד מחנכים באופן ש - "לא ידח ממנו נדח"?**

כיצד אנו יכולים להאיר לכל תלמיד ללא יוצא מן הכלל? זה חשבון הנפש שלנו. זו הקבלה שלנו לקראת השנה החדשה. בעזרת השם בגליון 'משמעות חג הסוכות' נביא פתרונות מעשיים - כיצד להאיר לכל אחד ואחד בלי שום יוצא מן הכלל. ותהא התבוננות זו לזכות לנו ולכל עם ישראל שנזכה לשנה טובה ומבורכת שנת גאולה וישועה.

אבות שלום ואברהם
פרה שלום וישראל

האם להביא את הילדים?

הדילמה בחיים המעשיים

פגשתי את ידידי ר' יצחק, ולאחר שהתבררנו, התעוררה שאלה מעניינת. כאשר שאלתי את ר' יצחק על ילדיו, הוא השיב: "אני בימים האלו אוהב חופש, השארתי אותם בבית" ולא הביאם לחצר החסידות מכאן התפתח דיון עמוק: האם נכון להביא ילדים למקומות רוחניים הומים? מה התועלת ומה הנזקים? התשובה לשאלה זו טמונה במצוות הקהל שנאמרת בפרשת וילך, שם התורה מצווה במפורש להביא גם את הילדים הקטנים למעמד הקריאה הגדול.

מצוות הקהל

התורה אומרת בפרשת וילך:

"הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשערך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיהם ושמו לעשות את כל דברי התורה הזאת: ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלקיהם כל הימים"

הפסוק מציין במפורש שהטף צריכים לבוא, וגם מוסיף קטגוריה נוספת: "ובניהם אשר לא ידעו" - ילדים קטנים עוד יותר. אבל למה? מה ההצדקה להביא ילדים שלא מבינים למעמד רציני וחגיגי כזה?

הרמב"ם מסביר שמדובר בילדים שיכולים להתחנך:

"ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו הם הטף, כי ישמעו וישאלו, והאבות ירגילום ויחנכו אותם כי אין הטף הזה יונקי שדים, אבל הם קטני השנים הקרובים להתחנך, וזה טעם ולמדו ליראה בעתיד"

הספורנו מוסיף שגם מי שלא הבין עכשיו - יבין אחר כך:

"ובניהם אשר לא ידעו. שלא היו יודעים לשאול בהיותם טף: ישמעו. שמיעת האזן או ששמעו שנאמרו דברים בה: ולמדו. ישאלו בגדלם וילמדו מן המבנים"

החדרת היראת שמים

האור החיים הקדוש מביא את המטרה העיקרית - החדרת יראת שמים:

"ובניהם אשר וגר חלוקה זו כנגד הטף שהזכיר בפסוק הקהל, אמר הטעם הגם שלא הגיעו עדיין ללמוד, אף על פי כן ישמעו ולמדו ליראה את השם, פירוש לחנכם ליראה את ה': ולזה לא אמר כדרך שאמר בפסוק הקהל ילמדו ויראו, שהם שני דברים, אלא ולמדו ליראה, פירוש שבזה ילמדו יראת שמים ואמרו כל הימים, כי כשהקטנים מתחנכים מתחילתם ליראה יתייחד בהם יראת ה' כל ימיהם"

זהו עיקר העניין: כאשר ילדים רואים ושומעים דברים קדושים מגיל הרך, יראת השמים מתיישבת בהם לכל החיים.

זכות האבות

רש"י הקדוש מביא את מאמר חז"ל במסכת חגיגה: "אנשים באו ללמוד, נשים לשמוע, טף למה באים? ליתן שכר למביאיםם."

הכל יקר מסביר את המושג הזה בצורה מדהימה:

"כי בזמן שישיראל עושים תשובה אז מבקשים תחנונים מלפניו יתברך על מחילת העון ויאמרו אם לא למעננו יעשה אזי יעשה בשביל גמולי חלב שלא פשעו כדאינתא בנוסח של אבינו מלכנו חמול עלינו ועל עוללנו וטפינו... והוה השכר הניתן למביאיהם מן הטף שיאמרו לפניו יתברך עשה למען טף אלו המובאים בית ה'"

כשהאבות מביאים את הילדים, הם זוכים לטיעון עם הקב"ה: "עשה זאת בזכות הילדים התמימים!" זוהי זכות אמיתית שמגיעה להורים המתאמצים להביא את ילדיהם למקומות של קדושה.

השפעה נסתרת על הילד עצמו

החתם סופר מביא הסבר חדשני מהתלמוד הירושלמי:

"ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו פירוש עפ"י מה שאמר יושלמי אמו של רבי יהושע בר חנניה הכניסה עריסה שלו בבית המדרש כדי שיכנס באזנו קול דברי תורה וזה מסוגל לכשיגדל שיהיה תלמיד חכם וצדיק, והוא נמי אחר שציווה להביא הטף שהגיעו לחינוך, שוב אמר ובניהם אשר לא ידעו שלא הגיעו לחינוך, מכל מקום ישמעו ויכנס באזניהם קול המולה של תורה, וילמדו בעתיד אחר זמן לכשיגדל"

הרעיון המדהים הוא שגם תינוק בעריסה מושפע מקולות התורה סביבו! זו השפעה שאיננו רואים מיידית, אבל היא מתגבשת ומתפתחת בנשמה של הילד לאורך השנים.

חינוך מוקדם הוא היסוד

בספר תורת משה (חתם סופר) מעמיק עוד יותר ומסביר למה חשוב להתחיל מגיל מוקדם:

"והנה הילדים דבקטנותם בעוד שאינם יודעים מעניני העולם וחכמת הטבע האנושי אז יראה לקבוע ולנטוע בהם התורה, שאין לעשות בהיפך מתחילה ללמוד שאר החכמות ואחר כך כשיהיה לו שכל צח ונקי אז ילמוד התורה זה אינו" ישנם שני טעמים למה חשוב להתחיל בתורה:

"אחד משום דהיסוד צריך להיות בקדושה ותורת האמת בפיהו ולא יסור מהם אבל שאר החכמות יש בהם טומאה והן מרחיקין את האדם מן התורה והקדושה... וטעם השני כי התורה עצמה אין לה כח כל כך כשיתחיל ללמוד לאחר גדלותו... אבל כשלומד תורה בקטנותו הבל שאין בו חטא אז התורה מכפר על הכל"

דוגמא אישית

הכתב סופר מוסיף זווית נוספת - השפעה על ידי ראיה:

"וזה שאמר למען ישמעו ולמען ילמדו, שהגדולים ישמעו, ולמען ילמדו הצריכים ללמוד בראותם גדולים עומדים ושומעים ואינם נגד כבודם. ואמר ובניהם אשר לא ידעו... ישמעו ולמדו, פירוש הם ישמעו כי כל ישראל שומעים למלך מגדולים ועד קטנים, ומזה ילמדו גם הם לשמוע אל אבותיהם בחנכם אותם ויטו אוזן למוסר אביהם"

הילדים לומדים, כשהם רואים שגם ההורים, הגדולים, החכמים והמכובדים עומדים בכבוד ושומעים, הם לומדים שזה המקום שבו מתנהגים ברצינות ובכבוד.

הפתרון המעשי לדילמת ר' יצחק

על סמך כל המקורות הללו, התשובה לשאלת ר' יצחק מתבהרת:

כן, יש להביא את הילדים, אבל עם הבנה נכונה של המטרות:

1. **זכות להורים** - האבא זוכה לזכות מיוחדת בהבאת ילדיו.
2. **השפעה נסתרת על הילד** - גם אם לא רואים השפעה מיידית, יש השפעה עמוקה על הנשמה.
3. **בניית יסודות טהורים** - עדיף להתחיל בקדושה מגיל מוקדם.
4. **למידה על ידי ראיה** - הילד לומד איך מתנהגים במקומות מכובדים.
5. **החדרת יראת שמים** - החינוך המוקדם מייסד יראת ה' לכל החיים.

הכלל הזהב

התורה משה מסכם את זה יפה:

"צוה הקב"ה לזכות האבות שיזכו הם להתחיל החינוך עם הבן והם יביאוו למדרגה הזאת והיינו ליתן שכר למביאים לזאת המדרגה"

המסר הוא ברור: הבאת ילדים לבתי כנסיות ובתי מדרשות, היא לא רק טוב - אלא רצויה ומזכה. האתגר הוא לעשות זאת בצורה נכונה, תוך הבנה שמדובר בתהליך ארוך טווח של השפעה רוחנית. אז לר' יצחק יש מה לחשוב עליו לחג הבא...

לע"נ הרה"ק רבי נפתלי הירצקא זילברמן זי"ע הנקרא רבי הירצקא'לה ראצפערטער נלב"ע ערב יום הקדוש ביום ט' תשרי תרנ"ח.

ידוע כי הרה"ק רבי הירצקא'לע מראצפערט זי"ע, היה עובד עבודתו באש להבה ובקולות, וכאשר בא אל רבו הרה"ק בעל אך פיי תבואה מליסקא זי"ע, התאפק מאוד מלהתפלל בקולות, כי הרה"ק מליסקא לא היה דרכו בכך, וכאשר ראה לאחר שהתפלל בקולות, ולא היתה כוונתו באמת לאמיתו, היה מבטל זאת. אבל כאשר ראה רבו הק' מליסקא כי הרה"ק הערצקא'לע מתאפק שלא להתפלל כדרכו, אמר לו, כי לו מותר לצעוק ולהתלהב כדרכו, כי מכיר בו שכוונתו באמת לאמיתו, כי באמת בער לבבו כאש מרוב דביקות בבורא ב"ה. בדביקות אין שיעור היה רבינו הקדוש והטהור זי"ע עמוד צלותהו דירשאל, דבוק בכל עת ועונה בספר התהלים, וע"י המשיך ישועות רבות, ועל כל דבר קשה גמר את כל הספר, וגם הכיר ע"י אמיתותיו אם נתקבלה תפלתו, והי' רגיל לפרש מה שאמר דוד המלך ע"ה **"ואנכי תולעת ולא איש"** כי התולעת אין כוחו אלא בפה, ועכ"ז הוא שובר ארזים בכוחו ע"י שאוכל בשורש האילן עד שנופל כל האילן. כן אמירת התלים ממתיק הדינים בשורשם.

יד למנהל - היד הימין לכל צרכי המנהל | ייעוץ ארגוני חינוכי | מערך קידום אישי | לפרטים 053-3101081 058-3274859 | מייל m025667066@gmail.com | 20 שנות נסיון לשירותך.

י"ל ע"י מפעל האירה' בראשות המחנך הרב אלחנן רייזמן - לקבלת העלון, תגובות, הארות נא לשלוח מי"ל: m025667066@gmail.com

058-3274859 79

אתר: ahira.org

טלפון: 02-566-7066 דוא"ל: info@ahira.org

האירה
להאיר לכל אחד